

הרצאת הח' חסקין
כפני עובדי הועד הפועל של ההסתדרות
"רשמים מדרום-אפריקה"
תל-אביב, ב' בחשוון תשי"ז, 7 באוקטובר 1956

אני מניח שידוע לכולכם שדרום-אפריקה איננו מושג גיאוגרפי בלבד. בדרך כלל כשאומרים דרום-אפריקה הכוונה היא למושג מדיני, למדינה רבתי, הנמצאת באפריקה הדרומית. דרום-אפריקה היא ברית של 5 גלילות, המשתרעת על שטח של מיליון ורבע ק"מ מרובעים. בכדי שיהיה לנו מושג לגודלה של המדינה נזכר שארץ ישראל כולה משתרעת על 26,5 אלף ק"מ מרובעים. במדינה העצומה הזאת יושבים 2 מיליון ו-200 אלף לבנים - ו-10 או 11 מיליון ילודים. עלי לציין, גם תושבי דרום-אפריקה, כולל שלטון המדינה, אינם יודעים בדיוק מה מספר הילודים.

המדינה היא עשירה מאד. יש בה חקלאות מגוונת, פוריה; גדל שם כל מה שגדל אצלנו ונוסף לזה גדלים פירות סובטרופיים אשר אינם אצלנו, כגון: אננסים, פרי שנקרא באנגלית "פופו" - (נדמה לי שקוראים לפרי זה בעברית "לחם העץ") וגם פירות מגוונים אחרים. בדרום-אפריקה אין עדיין תעשייה רצינית וזו שישנה היא עדיין בחיתוליה, עם זאת מצבה של המדינה הוא איתן מבחינה כלכלית היצוא שלה עצום הלואי ולנו היה כזה - פיקר עשרה של המדינה הם מכרות הזהב. דרום-אפריקה מפיקה שני שלישים מתפוקת הזהב שבעולם, ~~כל~~ נוסף לזהב שהם מפיקים משנת 1886, נחגלו בעשרות השנים האחרונות מכרות יהלומים עצומים, ובשנים האחרונות התחילו להפיק גם אורניום, אשר כפי שידוע הנהו מצרך בעל חשיבות ממדרגה ראשונה. כדי שיהיה לכם מושג על עשרה של דרום-אפריקה, אביא לפניכם מספר אחד. מאז שנמצא הזהב בדרום אפריקה ב-1886, במקום שעכשיו עומדת העיר יוהנסבורג, מכרה המדינה זהב לעולם בערך של כ-3 מליארד ו-500 מיליון לי"ש.

יוהנסבורג שהיא אגב אינה עיר הבירה - עיר הבירה היא פרטוריה, עיר לא גדולה באופן יחסי - נמצאת בגובה של 5500 רגל, כמעט בגובה

של 2000 מטר מעל פני הים. האקלים של המדינה הוא סובטרופי, ודרום-אפריקה נמצאת מדרום לקו המשווה ועונות השנה הן הפוכות מאשר אצלנו. אצלנו עכשיו מתחיל הסתיו, אצלם ראשית האביב. אגב כשמדברים על האקלים בדרום-אפריקה אי-אפשר לכלול הכל כמושג אחד, כי יש הבדל גדול בין האקלים של יוהנסבורג לבין האקלים של קפטאון, הנמצאת במרחק של כאלף מ"ל. האקלים ביוהנסבורג בחורף דומה לאקלים בישראל. בחדשי הסתיו בימות החמה יורדים גשמים לעומת זאת בקפטאון בחורף יורדים גשמים, כמו בתל-אביב ובחיפה ובקיץ אין גשמים.

אדם משלנו, כשהוא מזדמן בדרום-אפריקה, איננו יכול, לא רק להזלים, הוא איננו יכול להבין את הנעשה במדינה הזאת בקשר עם היחס לאדם אשר איננו אירופי, יותר נכון שאינו לבן. כבר אמרתי, כי בדרום-אפריקה יש 2 מיליון ו-200 אלף לבנים. חשוב לציין שבערך כ-600 אלף נפגים על האנגלים, או יוצאי האנגלים, והשאר הם צאצאי הבורים, שנקראים אפריקנס. השלטון כעת הוא בידי המפלגה הלאומית, המורכבת ברובה המכריע מהבורים. מאז שהופל שלטונו של סמסס המנוח, מפלגה זו שולטת כפי הנראה תשלוט הרבה שנים. אין כמעט ספק, כי לו היתה מפלגה זו נשארת בשלטון ב-1940, ~~אז~~ דרום-אפריקה לא היתה מכריזה מלחמה על גרמניה, באטר היא קרובה מאד לתפיסה הגזעית של הנאצים.

במדינה יש הפליה גזעית שאין כמוה בעולם. מאידך, - וזה מוזר וקשה להבין, - המשטר במדינה הוא משטר דמוקרטי, כלומר, המפלגה שהיא כיום בשלטון ובחרה באורח חוקי בבחירות חשאיות וחופשיות של כל התושבים הלבנים (הילידים, לא היתה להם, ואין להם, זכות בחירה). ישנה עתונות חפזית וכל אדם יכול לכתוב מה שהוא רוצה נגד המשטר ונגד הממשלה ואיש לא יגע בו לרעה. קיים חופש דיבור מלא; אדם יכול לדבר כל מה שיעלה על דעתו מבלי כל חשש שמא הדבר יגרום לו נזק. אבל עם זאת השלטון הקיים הוא שלטון ריאקציוני. מכאן אפשר ללמוד ולהבין שהרוב אשר בחר בשלטון הזה הוא ריאקציוני, בראש וראשונה הדבר הזה בא לידי ביטוי ביחס לילידים, שחורי העור, או "קולורד-פיפ" (צבעונים).

ברדתי מהאווירון בשעות הערב, ובהכנסי לשדה התעופה, מיד הזדקרה
לגנוד עיני כתובת באותיות בולטות "אונלי יורופיאנס", כלומר, הכניסה
לבית הנתיבות בשדה התעופה הוא רק לאירופים ולא לילידים. כתובת זאת
נמצאת לא רק בשדה התעופה, אלא בכל מקום ביוהנסבורג, שעיניך פונות
לשם, בכניסה לטרם, בכניסה לאוטובוס, בכניסה למעלית של בית מלון או
למעלית של משרדים, בכל מקום ומקום מתנוססת הכתובת ל"אירופים בלבד"
ולאדם היליד אסור להיכנס. אמנם יש אוטובוסים שהם מובילים את הילידים
אבל אם האוטובוס הרגיל עובר כל 5 דקות, הרי בשביל הילידים הוא עובר
אחת לשעה. אם בהכנסך לבית דואר שהוא חדש ויפה ולפי כל כללי הטכניקה
חראה דלפקים רבים ~~אשר~~ למכירת בולים ללבנים ורק דלפקים מועטים למכירת
בולים ללא אירופאים. ליד הדלפקים המיועדים ללבנים כמעט ואין כל
תור וכל אחד יכול גשת ולקנות בולים מבלי לחכות זמן רב, הרי ליד הדלפק
למכירת בולים לילידים מזדנב תור ארוך, ויליד אשר צריך לקנות בול
צריך לעמוד זמן רב בתור. ולא יעלה כלל על דעתו לגשת לדלפק המיועד
ללבנים, ואם יגש - לא ימכרו לו.

בימים הראשונים להיותי שם, לא התמצאתי כל כך וקרה לי מקרה
שנגשתי למעלית שהיתה בתנועה לרדת ונכנסתי לחזכה. כשנכנסתי ראיתי
שכמעלית כולה ילידים. כאשר הגענו לקומה, עצר האחראי על המעלית את
המעלית ובקש ממני באדיבות לצאת, כי אם אני לא אצא, הרי כל האנשים
אשר נמצאים במעלית יצטרכו לצאת, כי אסור להם לנסוע במעלית עם אדם
לבן.

היליד, לא זה בלבד שאינו רשאי לנסוע במעלית או ברכבת שנוסע
בה אדם לבן, הוא משולל זכות של קניית רכוש כל שהוא, בית או אדמה,
כפידה מסויימת הוא דומה למצב שהיו בין היהודים ברוסיה בתקופת הצארים,
גם במידה שהוא קונה - הקניה איננה תופסת ואינה מקנה לו כל זכויות.
יש ילידים אחרים שהם עשירים ורוצים בכל זאת להגיע לאיזה שהוא רכוש
משלהם. הם מנסים להיעזר בעורכי דין, אשר ממציאים המצאות שונות לעקיפת

התוק, למשל, יסוד חברת מניות שעל שמה נרשם הרכוש והיליד קונה מניות של החברה וע"י כך הוא שותף לרכוש כל החברה. הממשלה מנסה להתגבר גם על כך ע"י חקיקת חוק שמניות אשר הוצאו על שמות ילידים אינן בעלות תוקף, שלטון המדינה דואג כי בכל שטחי החיים, יהיה היליד משולל זכויות כל סהן. בחנאי דרום-אפריקה דבר המובן מאליו הוא, כי היליד אין לו זכות הצבעה, לא לשלטון המקומי ובודאי לא לשלטון במדינה.

עלי לציין בצער, שגם אחינו בני ישראל (שעליהם עוד איתד את הדיבור לזכותם). בנקודה זו התרגלו והשלימו עם המצב הקיים וכאשר דברתי על ההפליה עם ילידים והתראתי בפניהם על העוול המשוע. הם ראו בי אדם שאיננו מן הישוב; בבחינת מה בטלן זה בא לערער על דבר העומד וקיים משטח ימי בראשית. הזדמנתי לכית הכנסת כיום הכיפורים ושמעתי את הדרשה של הרב רבינוביץ, הרב הראשי ליהודי דרום-אפריקה, (שלפי השתייכותו הפוליטית אין הוא קרוב לתנועת העבודה, הסיף לקהל המתפללים בדברים אלה: "אתם, או שאבותיכם באתם לכאן מרוסיה, ממדינה שהיה בה תחום בזעב ליהודים, אתם שנרדפתם על הגזע, איך אתם יכולים לראות שעם שלם של 10 או 11 מיליון נפש נרדף רק משום כך שעורו אינו לבן? לעם הזה יש נשמה לבנה, מאידך, לאנשים הלבנים - יש נשמה שחורה". והוא הסיף לסתפללים מוסר בגאון ובגאווה. הרב ספר לי שלמחרת יום כיפור באו אליו אחדים מראשי העדה ואמרו לו, שע"י נאומים כאלה הוא עלול לסכן את בטחונו של הישוב היהודי. לדבריו אלה אין כל יסוד ואין שחר, בטטר בארץ הזיא, למרות שרובם ריאקציונרים, קיימת המסורת הבריטית של דפוקרטיה מלאה: חופש דיבור וחופש כתיבה.

לפי דעתי, שלטונו של האדם הלבן - כפי שהוא קורא לעצמו בדרום-אפריקה יימשך לכל היותר 15 - 20 שנה. חולשתם של הילידים הוא בזה שהם אינם מאורגנים. במדינה עשרות שבטים, ובין שבט למשנהו קיימת שנאה וריב-הדדי. אבל אין כל ספק שהוך 15 - 20 שנה יימצא הכוח אשר יארגן אותם, ואז יקיץ הקץ על שלטונו של האדם הלבן. דברתי על כך עם ילידים והצבעתי על הסכנה הגדולה האורבת לאדם הלבן, אני חושש - הלואי ואחבדה - כי בדרום-אפריקה תהיה אחת מהשחיתות הגדולות בהיסטוריה,

היליד אשר מדוכא עד עפר, אשר חי חיי בהמה, שמתנהגים אתו כמו עם עבד, כאשר הוא יתקומם וימרוד לא יהיה גבול לנקמה שלו. אלו שדברתי אתם מעריכים כפי הדבר יימשך יותר מ-20 שנה, לדעתם עד 40 - 50 שנה, ואומרים: שכל עוד השקט נמשך ואפשר לצבור הון - צריך לשבת ולצבור. בסיימי פרק זה ברצוני להדגיש שמתפקידה של התנועה הציונית, מתפקידה של תנועתנו, ~~ענייננו~~ לפתוח את עיניהם של אחינו בני ישראל, בל יהיו משועבדים לעגל הזהב ושיצילו את נפשם ואת רכושם כל עוד הדבר ניתן, כי מי יודע מה ילד יום.

למען קבל מושג על רמת החיים ושכרם של הילידים, אביא כמה פרטים שראיתי ונתקלתי בהם, המצינים הניגוד המשוע שיטנו בין אורח ורמת החיים של הלבנים - של האירופאים - לבין רמת החיים של הילידים. ירדתי למכרה זהב - זו הפעם הראשונה שאני יורד למכרה - בעומק של קרוב ל-9 אלפים רגל (3 אלפים מטר בתוך האדמה). הירידה היא בשלש מעליות; המעלית הראשונה שיורדים בה 2500 רגל, היא מעלית ורטיקלית ואחר כך יש שתי מעליות אלכסוניות. החום ~~בבטן~~ האדמה קשה ממש, למרות האוורור המלאכותי ע"י צנורות. פועל, יליד, העובד במכרה מקבל שכר יום עבודה 6 שילינגים אנגליים (בכסף שלנו זה לירה וחצי), בו בזמן מקבל הפועל האירופי (במכרה ~~שפתי~~ ^{שפתי} עובדים 2300 פועלים אירופיים, על פי רוב מנהלי עבודה וטכנאים) - 60 ל"ש לחודש, יש עובדים המקבלים 90 ל"ש לחודש, זאת אומרת - 3 ל"ש ליום לעומת 6 שילינג שמקבל היליד. זאת ועוד ~~דא~~, הפועל הלבן כאשר גומר את 8 שעות עבודתו ויוצא ~~ל~~המכרה, לרשותו מקלחות של מים חמים וקרים ובגדים נקיים, בדרך כלל גם יש לו מכונית פרטית והוא נוטע לביתו; מאידך - הילידים נשארים בתוך המחנה. לפי החוזה הקיים בין הילידים וביין הנהלת המחנה, אסור לו במשך 3 שנים לעזוב את המכרה, פרט לחמשת ימי חופשה בשנה; אבל גם במשך ימים אלה אין הוא יכול להגיע למשמחתו, הנמצאת במרחק של 1000 1500 מיל; אין הוא יכול להרשות לעצמו לנסוע במכונית, כי שכרו אינו מרשה לו זאת.

במחנה הראו לנו את חנאי המגורים של הילידים. אני צריך לציין
שהיה שם נקי אבל בתוך חדר שגודלו כחדר בעל שלשה חלונות בתוך הבית
שלנו (בית הועה"פ) גרים 16 פועלים. ומכיון שאין מקום על הרצפה להניח
16 מיטות שמים קומות של מיטות - 2 ו-3. ק/א/א

הלכתי לראות מקומות המגורים של הילידים אשר אינם עובדים במכרות.
כל הפועלים הילידים העובדים ביוהנסבורג - אסור להם להישאר בלילה
ביוהנסבורג ובערב הם חייבים לצאת את העיר. הם גרים "בשאנטי-סאון"
ליד העיר. בדרך כלל אין הם נותנים ללבנים להיכנס לשטח שלהם;
ראשית רואים בכל איש לבן מרגל. לי שחק המזל לנסוע לשם עם יהודי,
שהוא הקבלן של האוטובוסים המוביל הילידים למקומות מגוריהם והוא מוכר
להם, בזכותו נכנסתי גם אני. נכנסתי לבקר ב-2-3 דירות. נדהמתי
מהזוהמה ומהעוני שמימי לא ראיתי כזה. בתוך צריך ללוב, העשוי מעץ,
עומדת גרה משפחה בת 10 - 12 נפשות בחנאים שקשה לתאר.

האוחזים בהגה השלטון, כשנשאלים איך הם יכולים להשלים עם הפליה
זו, הם משיבים: "אנחנו באנו למדינה שהיתה שממה ומדבר; אנחנו פיתחנו
המדינה הבאנו אליה עושר, הרימונו את רמת החיים, כי לעומת הארצות
האחרות כאפריקה רמת-החיים של הילידים בדרום-אפריקה היא גבוהה (לפי זה
תוכלו לתאר לעצמנו מה רמת-החיים של הילידים במושבות צרפת ובלגיה
כאפריקה). והם ממשיכים ל... מאמר, אנחנו בנינו את המדינה ונגן עליה.
לצרכי הגנה עצמית חוקק חוק מיוחד, חוק האפרטהייד. אפרטהייד משמעותו
הפרדה. ברצונם לרכז את הילידים במחנה נפרד ליד העיר. והיה -
הם אומרים - אם תהיה התקוממות הרי תהיה לנו אפשרות כבת אחת לדכא את
ההתקוממות ולהשמיד הקמים עלינו. ואמנם אין מתנהגים שם בכפפות של
משי. סופר לי, שקבעט אין עובר יום שלא יחלו מורדים או שודדים
בבית-הסוהר המרכזי בטריטוריה. עלי לציין, שבמשך חמשת השבועות שהייתי
בדרום-אפריקה לא עבר יום שלא קרה מקרה רצח של לבן או אונס של אשה
לבנה ע"י כושים. ולא על רקע פוליטי כי אם על רקע של שוד. צריך להכין
מה מניע את הילידים לרצוח או לשדוד בידעם היטב שאם ייתפסו - ייחלו
ללא פרוצדורה משפטית ארוכה.

בראותי איך מפיקים את הזהב יש לי עכשיו בחילה לזהב. הפקח
הזהב תלויה בתוצעת אדם ובעמל קשה ומפרך. במכרה שבקרתי מפיקים כל
יום 175 טון אבן, ומחוך 175 אלף טון חמר גלמי מפיקים רק 24 אלף
ו-500 אוקיות זהב. חישבתי את המשקל הזה ומצאתי, והחברר שמ-30 טונות
אבן מקבלים רק ק"ג אחד של זהב.

משפטים אחדים על יהדות דרום-אפריקה. עלה בחלקי לבקר בהרבה
תפוצות כל ישראל. הייתי באמריקה הצפונית, בארצות הברית ובקנדה,
באמריקה הדרומית, בארגנטינה, בכרזיל; ומחובתי לציון, שמבין קיבוצי
היהודים שראיתי בתפוצות, הקבוץ היהודי בדרום אפריקה הוא השוב ביותר.
בדרום-אפריקה גרים 105 אלף יהודים (נפשחת), מהם 40 אלף שקלו אשתקד
את השקל הציוני, כלומר, כמעט כל הישוב המבוגר שקל את השקל. יהודים
אלה תרמו למגבית המאוחדת מיליון ל"ש, כלומר, 10 ל"ש לכל ראש.
צאו וחישובו מה היתה מכניסה המגבית המאוחדת בארצות הברית, שיש בה
5 מיליון יהודים, לו היו הם תורמים לפי הערך התרומה של יהודי דרום-
אפריקה. יהודי דרום-אפריקה, רובם ככולם, ולפחות 90% מהם, באו מליטא
שהיתה ערש התורה והתרבות היהודית וערש התנועה הלאומית שלנו. הם
העבירו אתם לדרום-אפריקה עסיסיות יהודית, ~~מסורת~~ ^{מסורת} יהודית, אהבה לישראל,
אהבה לציון. מספר הבחורים אשר באו מדרום-אפריקה לישראל ללחום אתנו
במלחמת השחרור, מסתכם בהרבה אלפים. נפגשתי עם עשרות מהם, התענינו
בנעשה בישראל, שאלו על סכנת המלחמה ואמרו לי "אם חלילה, תפרוץ
מלחמה בישראל אנתנו כולנו, כאיש אחד, נבוא להילחם שכם אל שכם יחד
אתכם". לשאלתי - מדוע אין הם עולים לישראל להשתקע, הם השיבו:
"אנחנו מוכנים להיהרג עבור ישראל, אבל איננו מוכנים לחיות בה".
הפדרציה הציונית בדרום-אפריקה היא הפדרציה הציונית החזקה ביותר
הקיימת בגולה. סיסמת ההסתדרות הציונית "כבשו הקבילות" מבוצעת הלכה
למעשה בדרום-אפריקה. שלטונה של הפדרציה הציונית על הקהילה היהודית
בדרום-אפריקה הוא שלטון בלי מצרים, ממש מדינה בתוך מדינה; בחיים
הציבוריים היהודים אין להניע דבר בלי הפדרציה.

קיימת תנועה רצינית של "הבונים", המונה כ-5000 נער. נפגשתי עם השכבה הבוגרת במורות ובחורים נפלאים; יש גם התחלה של תנועת השומר הצעיר, שמונה כ-300 או 400 חברים. יש התחלה רצינית של תנועה לעליה מדרום-אפריקה, ביחוד בקרב הנוער. בדרום-אפריקה, יותר מאשר בכל ארץ אחרת, יש התחלה רצינית של העברת הון לישראל. לצערי הרב, עלי לציין כי הסתדרותנו וכן מפלגות הפועלים, הזניחו את דרום-אפריקה. מאז שהמנוח ג. חנוך בקר בדרום-אפריקה בשליחות מפלגת פועלי א"י, לפני 20 שנה ועד לבואו לתקופה קצרה, בקרו שם רק שני חברים: יונה כסה - שבא לפני כ-5-6 שנים לביקור חסוף להשתתף בוועידת המפלגה, ויגאל אלון - שהיה לא מזמן בדרום-אפריקה, כאורח של הפדרציה הציונית. לפני זמן רב בקרו שם הרצפלד וברץ ואחרים, אבל מאז עברו שנים רבות כתוצאה מההזנחה הזאת השתלט הרביזיוניזם ברחוב היהודי. ואם כי בבחירות שהיו לפדרציה הציונית לפני 4 שנים יצאו הרביזיוניסטים כמפלגה השלישית בגודלה, ^{אנכי} ~~אמלצו~~ הציונים הכלליים ואחרי פועלי ציון האיחוד העולמי - למרות זאת ~~ה~~ הרביזיוניזם תוקפני ושולט ברחוב היהודי. הסתדרות העובדים הוצגה על ידם לא כהסתדרות אשר בונה ומפתחת את המדינה יותר מגופים אחרים, כי אם כארגון המונע את התפתחות המדינה ובנינה. ההסתדרות מתוארת ככוח שאינו נותן להון יהודי לבוא לישראל, שאינו נותן לפתח תעשייה פרטית ואשר מרכז כל היכולת הזאת רק בידינו. ליהודי דרום-אפריקה מסבירים, שמי שאיננו חבר הסתדרות אין לו זכות קיום בישראל; הוא איננו יכול להשיג עבודה, הוא איננו יכול להשיג שיכון/ממשלת ישראל מוצגת כסניף של הסתדרות העובדים, הפועלת לפי ההוראות והדידקטסים אשר ניתנים לה מהועדה המרכזת של ההסתדרות.

יגאל אלון, שבקר בדרום-אפריקה חדשים מספר לפני, אם כי היה אורח של הפדרציה הציונית ודבר זה הגביל פעילותו, עלי לציין, שבכל זאת כאשר באתי עדיין מצאתי עקבות של פעולתו. בעת שהותי הסברתי לפי מיטב יכולתי באסיפות פומביות ובפגישות מצומצמות. *לפי המידע*

שהייתי בדרום-אפריקה 35 יום ובמשך הזמן הופעתי 30 פעם בערבים ו-20 פעם בצהרי היום. לפי מיטב יכולתי ספרתי על תפקידיה של ההסתדרות בבנין המדינה והתפתחותה. מבלי לרצות להתפאר, עלי לציין למען האמת שהרבה עינים נפקחו והרבה אזניים, שהיו אטומות עד כה, שמעו. ביום ששי האחרון ביקר אצלי יגאל אלון והוא ספר לי שמרידור מ"חרות", שהיה כבר מספר פעמים בדרום-אפריקה, קבל מברק כי לאחר ביקורו של חסקין יש צורך דחוף וחיוני להציל את עמדת הרביזיוניסטים בדרום-אפריקה, והוא, מרידור, נדרש לבוא ואכן ידוע מהעתונות כי הוא סס. עבדתי שם קשה ולעבודתי הי^אוצאות חשיבות, אבל לעבודתי יהיה ערך בעתיד רק אם יהיה לה המשך, אם לא יבוא המשך - תהיה זו אפיזודה חולפת.

יותר מאשר בכל מדינה אחרת בתפוצות שומעים בדרום-אפריקה את צלצול השפה העברית. בקרתי בבתי הספר העבריים ביוהנסבורג ובקפטאון. בהם לומדים 900 - 1000 תלמידים. בתה"ס מוכרים ע"י המדינה, אבל באשר שפת הלימוד היא עברית, אין המדינה תומכת בהם כמו בבתי הספר האחרים. המדינה מכירה רק ב-2 שפות רשמיות - אנגלית ואפריקנס. הקהילות היהודיות מקיימות על חשבונן את רשת בתי הספר העבריים, למען הקנות את ידיעת השפה לדור הצעיר. עלי לציין, כי אידיש גוועת בדרום אפריקה. מפי אנשים בגיל 56 - 40 אפשר לשמוע עדיין לעתים אידיש, אבל הדור הצעיר כבר אינו מדבר אידיש. במספר הופעות דברתי אנגלית; אמרתי לעצמי שמוטב שאדבר אנגלית לא טובה וכולם יבינו אותי מאשר אדבר אידיש - והאידיש שלי היא גם כן לא כל כך טובה - ורק חלק קטן יבין אותי. כאשר מתפרסם במודעות שההרצאה איננה באנגלית - הנוער איננו בא; ואני הייתי מעונין שיבוא ואמנם זכיתי לקהל של מאות רבות. במשך שהותי בדרום אפריקה הופעתי פעמים בעברית, בקפטאון וביוהנסבורג, ובכל פעם באו לשמוע אותי למעלה מ-200 איש. עלי לציין בצער, שמחצית מאלה אשר באו לשמוע את הרצאותי בעברית הם אנשים אשר ירדו מהארץ. אינני מתכוון דוקא לאלה אשר ירדו מישראל בשנים האחרונות, אלא כולל אלה אשר ירדו לפני 20 - 30 שנה. פגשתי אנשים אשר עבדתי אתם בפרדסי רחובות לפני 25 שנים שהיו בחבורת "הדרום"; פגשתי עשרות אנשים שהיו חברים בגדוד העבוד

אגב, התעשרו רובם, כעת עשירים מופלגים.

ההסתדרות העברית פעילה ופועלת להרחבת המעגל, בכדי לכפר על עוון ירידה מן הארץ. משתדלים היורדים להיות בין העסקנים הטובים ביותר הפועלים למען המגביהת המאוחדת בהסתדרות העברית ולמען בתי הספר.

הקיבוץ היהודי בדרום-אפריקה הוא אחד מהקיבוצים היהודים הטובים ביותר, אולם מחובתנו אנו לפקוח את עיניהם למען יוותרו על הרווחה שיש להם בדרום-אפריקה ויסתפקו במה שיש בישראל, כי למרות הלוקסוס והשפע אין כל ענין בחיים שם. איש לבן לא ירשה לעצמו, פרט ברחובות המרכזיים של יוהנסבורג או קפטאון, לעבור ברחובות בערב ברגל וכשהמכונית עוברת בשכונה בלתי מאוכלסת היא עוברת במהירות גדולה מאד כשחלונותיה סגורים. גם בבתיים החלונות הם עם סבכות ברזל ויש דלת ברזל נועלים אותה בלילה מתוך החשש של התנפלות והתקפה.

מדינה כל כך עשירה, אין לה תיאטרון משלה ראוי לשמו. אין תזמורת, אין אופירה, אין בלט. אמנם מפעם לפעם באים גסטרוטורים מבחוץ, אבל אמנות מקומית אין.

וכששואלים יהודים: איזה ענין יש לכם לחיות על הר געש? החשובה היא - אני רוצה לחיות כאן עוד 3 שנים יהיו לי עוד 30 אלף לירות, אחיה עוד 5 שנים - יהיו לי עוד 50 אלף לירות. אבל לפעמים הגלגל מתהפך והיהודי מאבד את כל ארכושו וצריך להחחיל מחדש. אבל אם תינתן להם דחיפה - והדחיפה יכולה להינתן רק מישראל - יכול להיות שנצליח להשפיע עליהם שיעלו לישראל וע"י כך יצילו את נפשם ורכושם.

חובתנו ותפקידינו לפקוח עיניהם של אחינו בני ישראל, לציין הסכנה האורכת לפתחם ממש למען יצילו עצמם והונם בעוד מועד.